

Behovet av en ny förståelse

En studiehandledning av - Pella Larsdotter Thiel för Studieförbundet

Studie
främjandet

Behovet av en ny förståelse

En studiehandledning – Av Pella Larsdotter Thiel för studiefrämjandet

Inledning

Den här studiehandledningen vänder sig till dig som tycker att frågorna i boken **Behovet av en ny förståelse** (Blenda förlag, 2010) är viktiga. Bokens författare skriver i första kapitlet att de hoppas att boken ska inspirera till reflekterande samtal mellan medborgare med olika erfarenheter. Vi hoppas att studiehandledningen ska vara ett verktyg för sådana samtal. Den är indelad i 6-7 sammankomster efter bokens kapitel. Denna indelning är bara ett förslag. Handledningen ska vara en hjälp i diskussionen – inte ett hinder. Diskutera de frågor ni känner för och använd förslagen till diskussionsfrågor hur ni vill. Det finns också förslag på vidare läsning och några länkar till presentationer som finns på webben. Dessa kan ni titta på individuellt eller tillsammans.

Författarna skriver att det krävs genomgripande förändringar av hur vi alla tänker kring människans tillvaro på Jorden – en ny existensförståelse. Det är utmanande samtalsämnen! Ni kanske är en grupp som inte har mer gemensamt än att ni vill utforska dessa frågor tillsammans med andra. Ni har troligen inte ännu etablerat några roller inför varandra. Just detta gör det möjligt för er att komma längre i era samtal än många andra konstellationer ni som individer ingår i. Var måna om ert samtalsklimat så att ni kan utforska bokens utmanande ämnen utan att fastna i vad som är rätt eller fel eller i konventioner om vad som är och inte är möjligt. Ett enkelt sätt för alla att komma till tals är att använda en talpinne - ett föremål som bekräftar vem som har ordet och får prata till punkt utan att bli avbruten.

Det är lätt att bli nedslagen när man ägnar sig åt att fundera över tillståndet i världen – utmaningarna kan kännas oöverstigliga. Att vi ger upp och blir apatiska är en reell risk och kanske den största faran för Jorden och framtiden. För att undvika uppgivenhet kan ni ha som uppgift att mellan sammankomsterna spana efter goda nyheter, sådant ändå som ger hopp om framtiden!¹

Här är några antaganden som kan utforskas individuellt innan ni träffas eller efter första träffen. Sätt ett kryss på skalan efter vad du tycker eller tror. Ni kan sen komma tillbaka till dessa under cirkelns gång. Förändras bilden? Vill ni sätta nya kryss?

1. Vår civilisation är hotad om vi inte i grunden förändrar dess sätt att förhålla sig till Jorden

ja absolut -----nej, det tror jag inte

2. Jag kan påverka min omvärld och framtiden

ja absolut -----nej, det tror jag inte

3. Det är möjligt att minska koldioxidutsläppen till hållbara nivåer utan stora förändringar i levnadsvanor

ja absolut -----nej, det tror jag inte

---

¹ Goda källor för hoppfulla nyheter – om ni inte snubblar över dem i vardagen – är Good News Magazine (på svenska, trots namnet <http://www.goodnewsmagazine.se/>) och Yes magazine (på engelska <http://www.yesmagazine.org/>)

4. Naturen är värdefull för människan, men andra levande varelser har också ett egenvärde oberoende av oss

ja absolut -----nej, det tror jag inte

5. Vårt samhälle kan fungera ungefär som det gör nu i framtiden också om vi tillämpar den bästa tekniken

ja absolut -----nej, det tror jag inte

Studiecirkeln

En studiecirkel är en liten grupp människor som samlas för att öka sina kunskaper inom ett område utifrån egna önskemål, förutsättningar och behov. Man lär av varandra och hjälps åt att komma framåt. Studiecirkeln är en metod för att utvecklas tillsammans. Att lyssna och ta del av varandras synpunkter och erfarenheter är en lärande del. Likaså att man gemensamt beslutar hur arbetet ska läggas upp och vilket målet är. En cirkel har minst 3 deltagare som träffas vid minst 3 tillfällen för att studera under ledning av en godkänd ledare. Cirkeln pågår under sammanlagt minst 9 studietimmar (en studietimme=45 minuter). Samtliga cirklar ska ha en studie- eller arbetsplan. Hos Studieförbundet kan man få stöd och råd för att starta en cirkel.

Första frågorna för dig/er som vill starta:

- Varför ska vi starta en cirkel?
- Vad är viktigt för mig och varför?
- Vilka områden vill jag förmedla och vilka deltagare vänder vi oss till?
- Vill jag starta en cirkel för att öka kunskapen hos andra eller starta en grupp för att själv lära mig mer?
- Är vi en grupp som ska bli säkrare för att sedan vara cirkelledare/föreläsare för allmänheten?
- Hur lägger vi upp och marknadsför cirkeln för de deltagare som vill gå?
- Hur gör vi rätt cirkel till de deltagare som vill gå?
- Vad är vårt fokus och hur begränsar vi oss?

Första sammankomsten: Presentation och inventering av förväntningar och förkunskaper.

- Varför vill vi engagera oss i en cirkel?
- Vad är var och ens mål med cirkeln?
- Vilka kunskaper har vi tillsammans?

Följande sammankomster: Lyssnande samtal utifrån bokens teman där alla får möjlighet att uttrycka sina tankar. Komplettera eventuellt med studiebesök eller någon presentation, från webben (se tips nedan) eller som någon av er håller.

Avslutande sammankomsten:

Gör en liten utvärdering och fundera på hur ni går vidare, som grupp eller som individer. Kan ni föra ut det ni lärt er på något sätt?

- Är ni nöjda med studiecirkeln?
- Finns det något ni kunde ha gjort annorlunda?
- Hur går ni vidare?

Sammankomst 1: Kapitel 2, Klimatfrågan och opinionsbildningen

Denna träff kan inleda cirkeln eller slås ihop med träff 2.

I det första kapitlet görs en genomgång av olika ståndpunkter i klimatfrågan samt förs en diskussion om opinionsbildning. Vad är opinionsbildning för er? vem lyssnar ni på? Varifrån får ni kunskap om till exempel klimatfrågan?²

Har någon av er läst någon av böckerna som presenteras i kapitlet? Hur påverkade den dig?

Sammankomst 2: Kapitel 3, Miljö, klimat & resurstillgång

En forskargrupp har visat på nio ”planetära gränser” för mänsklig verksamhet³. Tre av dem överskrids idag – kväveomsättning, förlust av biologisk mångfald och klimatförändringar. Har ni själva erfarenheter av dessa tre processer där gränserna överskrids? Är det något ni kan uppfatta i det dagliga livet på något sätt?

Enligt författarna är klimatfrågan bara en del av ett större problemkomplex. Finns det risker med ett starkt klimatfokus?

Ekonomisk tillväxt ses som ett självklart mål för de flesta av våra stora ekonomier och därmed också för politiken. *Vi är fastlåsta i en samhällsmodell som kräver ständig tillväxt för att fungera*, säger nätverket Steg 3⁴. Denna fråga lyfts inte så mycket i boken (s 55) men har debatterats flitigt sedan den kom ut.⁵ Är begreppet tillväxt överhuvudtaget relevant att diskutera i detta sammanhang?

Vad blir följderna av en planet med begränsade resurser

- ur ett tillväxtperspektiv?
- ur ett rättviseperspektiv?

Många talar om *grön tillväxt*, en tillväxt med ett annat innehåll: tjänster och miljöteknik exempelvis. Finns det en hållbar tillväxt?

I slutet av kapitlet citeras boken Lev enklare: idéer för en hållbar livsstil: *Det verkar som om vi är mer rädda för smärtsamma omställningar i vår livsstil än för det världsomfattande oöverskådliga katastrofläget i naturen*. Håller ni med om det? Hur kan det vara så?

---

2 Titta t ex på Folke Tersman här (10 minuter): <http://stallom.se/category/tankaromklimat/>

3 s. 52. Johan Rockström presenterar dessa gränser här (9 minuter):

<http://www.stockholmresilience.org/seminarandevents/whiteboardseminars/whiteboardseminarwithjohanrockstromintroducingplanetaryboundaries.5.1fe8f33123572b59ab800017919.html;jsessionid=6B367ABF0550D38DA9396CB44F6E72A7?state=viewUnsubscribe&sv.url=12.7cf9c5aa121e17bab42800012949>

Längre version (18 minuter) med bättre kvalitet på TED:

http://www.ted.com/talks/johan_rockstrom_let_the_environment_guide_our_development.html

4 www.steg3.se

5 Bland annat efter Tim Jacksons bok Västland utan tillväxt som kom på svenska 2011. Han presenterar den på ABF-huset, här (på engelska, 36 minuter) <http://www.youtube.com/watch?v=hXCQxNJUym4>

”The impossible hamster” visar på en minut vad tillväxt egentligen betyder:

http://www.youtube.com/watch?v=Sqwd_u6HkMo

Sammankomst 3+4: Kapitel 4, Ny teknik i kombination med livsstilsförändringar

Kapitel 4 får kanske delas upp i två sammankomster. Här kan det passa med någon aktivitet i form av exempelvis ett studiebesök vid ett vindkraftverk eller en solcellsanläggning, ett lantbruk eller en stadsodling eller helt enkelt i en livsmedelsbutik. Hur stor andel av maten är närproducerad?⁶ En annan kul aktivitet kan vara att göra sin egen ”biokolmila” - den kan samtidigt användas för att laga ett mål mat!⁷

Många sätter sin tilltro till ny, resurssnål teknik. Finns det några risker med att göra det?

Finns det teknik ni själva funderar på eller skulle vilja anamma för att minska er resurspåverkan? Vad hindrar er? Vad skulle kunna underlätta användning av bättre teknik? (ev till avsnitt om politik)

Vad menas med livstil för er? Är det att ändra sin livstil att:

Byta bil?	ja.....nej
Gå ner i arbetstid?	ja.....nej
Bara köpa ekologiskt/miljömärkt?	ja.....nej
Flytta?	ja.....nej
Skaffa solceller på taket?	ja.....nej
Sälja bilen?	ja.....nej
Välja bort flygresan?	ja.....nej
Bli vegetarian?	ja.....nej

A. VATTEN

Tänker ni på er vattenanvändning i vardagen?

Har vi i det vattenrika Sverige någon påverkan på människor i länder med brist på rent vatten, utöver det författarna beskriver?

B. LIVSMEDEL

Genom tiderna har samhällen ofta försäkrat sig om mat under svåra tider genom att hålla förråd av livsmedel. Vårt moderna samhälle gör inte det i någon större utsträckning. Författarna beskriver bristen på livsmedelsförråd som en aspekt av det moderna samhällets stora sårbarhet (s 68). Förhållandet att dagens livsmedelssystem kräver stora insatser av energi för att fungera och att vår mat ofta kommer långt ifrån där vi bor innebär också att vi är sårbara för förändringar .

Hur skulle man kunna minska sårbarheten i livsmedelssystemet?

Hur skulle ett jordbruk utan insatsmedel i form av fossil energi, konstgödsel och bekämpningsmedel se ut?

---

6 En radie av 25 mil används ofta som definition på närproducerad.

7 Om biokol på sidan 76, mer finns här inklusive beskrivning av hur man kan göra själv:

<http://www.geo.uu.se/biokol/default.aspx?pageid=3&lan=0>

Vad behövs för att stödja hållbar matproduktion? Från konsumenter? Från politiker?

C. ENERGI

Vad innebär oljetoppen⁸ för våra samhällen?

Är det möjligt att upprätthålla vår nuvarande levnadsstandard genom att byta ut den fossila energin mot förnybar energi?⁹

I takt med att koldioxidhalten i luften stiger och det verkar omöjligt att minska förbränningen av fossila bränslen har idén om att fånga in koldioxid – CCS, Carbon Capture and Storage – uppstått. Vad tror ni om möjligheterna att avhjälpa klimat kollaps med hjälp av CCS-teknik?

Flera kända miljödebattörer (Mark Lynas, James Lovelock, George Monbiot) har börjat förespråka kärnkraft som energislut för framtiden, kanske i en slags desperation över stigande koldioxidhalt i atmosfären. Samtidigt säger människor i Tyskland och Italien nej till kärnkraft. Hur ställer ni er?

Författarna skriver om två sätt som den enskilde konsumenten kan hushålla med energi - dels genom att använda effektivare teknik, dels genom att använda energikrävande apparater mindre (s 78). Hur gör ni för att spara energi?

D. PERSONTRANSPORTER

Den tekniska utvecklingen kan inte ensam åstadkomma ett transportsystem förenligt med de gränser naturen sätter, skriver författarna. Hur skulle ni kunna minska resursåtgången för resor?

En del av lösningen på problemet med energiåtgång till transporter kan vara en återgång till äldre tiders värderingar, som prioriterar den lokala förankringen av social gemenskap¹⁰. Av dessa skulle kunna tänkas följa mer lokal varuproduktion och kortare arbetstider. Tror ni på detta? Vad skulle kunna åstadkomma en sådan utveckling? Vad har kortare arbetstid med hållbar utveckling att göra?¹¹

Redan högrörliga grupper världen över måste därför minska sitt resande, inte minst den långväga rörligheten för korta semestrar, skriver författarna (s 82). Vad skulle kunna åstadkomma detta?

---

8 Kjell Aleklett som refereras i boken höll en föreläsning under seminariet ”Stockholm efter Peak Oil” våren 2011, finns här i tre delar (ca 10 minuter per del): <http://www.youtube.com/watch?v=GKjgeol0Uy8>

Omställningsrörelsen (Transition movement) som nämns i boken utgår från att vi är beroende av olja och att ett samhälle utan fossila bränslen fungerar helt annorlunda än idag. Rob Hopkins, en av initiativtagarna berättar om omställningsrörelsen här (16 minuter)
http://www.ted.com/talks/rob_hopkins_transition_to_a_world_without_oil.html

9 En som har försökt räkna på det är David McKay i boken Sustainable energy without the hot air. Boken refereras här tillsammans med en presentation av författaren: <http://stallom.se/2009/12/18/sluta-prata-nonsens-om-energi-ta-reda-pa-fakta/>

10 Enligt Forskningsgruppen för miljöstrategiska studier som refereras i boken, s 80.

11 Den som skrivit mest i Sverige om kortare arbetstid som hållbarhetsstrategi är Christer Sanne, pensionerad forskare i samhällsplanering. Se hans hemsida för vidare läsning:
http://goto.glocalnet.net/christersanne/Christer_Sanne/index.html

Sammankomst 5: Kapitel 5. Politikens förändrade förutsättningar & roll

Ett exempel som ibland framförs som hoppningivande metafor till klimatfrågan är avskaffandet av slaveriet. Om ni vill kan ni läsa om det inför denna träff.¹²

Tre begrepp som använts för att beskriva hur vårt samhälle skulle kunna anpassas till en hållbar utveckling nämns i boken: *ekologisk modernisering*, *grön kapitalism* och *grönt folkhem* (s. 87). Man skulle kunna lägga till *grön tillväxt*. Författarna uttrycker skepsis mot dessa begrepp – varför, tror ni?

Den globaliserade ekonomin har försvårat för nationalstaterna att reglera flöden över territoriets gränser och på så sätt medfört begränsningar för demokratin. En lösning som presenteras i boken är en global politisk konstruktion: en världsregering eller ett världsparlament. Är detta en god idé?

Boken diskuterar FN:s oförmåga att hantera ett globalt problem som klimatfrågan. På sidorna 95-96 kan man läsa att *...en eller flera grupper av länder kan enas om riktlinjer för exempelvis en koldioxidskatt och/eller handel med utsläppsrättigheter och så vidare. Regionala åtgärder av dessa slag kan kanske successivt ge effektiva bidrag till gemensamma, allomfattande legala engagemang gällande alla länder. Denna väg kan sägas innebära att man följer principen om ”nerifrån-upp” istället för ”uppifrån-ner” för att nå det önskade målet. Håller ni med? Vilken modell tror ni på – uppifrån och ner eller nerifrån och upp?*

På sidan 100 diskuteras innebörden i ordet ekonomi och tanken att dagens frihandelsdoktrin utgår från ett unikt historiskt skede med fritt utnyttjande av världens gemensamma resurser (man skulle kunna lägga till tillgång på billig olja). Som idé till förnyelse föreslås begreppet ”ekonomins lokalisering”. Vad skulle en sådan lokalisering kunna innebära? Vilka fördelar skulle den kunna medföra?

Det kan vara svårt att prata med sin omgivning om exempelvis klimathotet. Människor upplever det ofta som en stor utmaning av deras sätt att leva, och det kan de ju ha rätt i. Författarna menar ändå att vi måste våga bli personliga i dessa frågor (s 102). Hur blir vi det? Vem pratar ni med om de utmaningar boken handlar om och vad händer då?

Kan ni på något sätt använda känslor i er kommunikation, som föreslås på s 97? Vilka känslor skulle vi behöva kommunicera med för att vara framgångsrika?

På sidorna 104-106 diskuteras olika samverkansformer för medborgare att gemensamt ta vara på sina intressen. Har ni exempel på liknande former eller ser ni behov av andra samverkansformer i era lokala sammanhang?

Kapitlet avslutas med en betoning av tanken *att man bör se dagens kriser och dilemman som världens chans till förbättrade levnadsvillkor*. Vad kan författarna mena med det? Kan ni se

---

12 Christian Azar, artikel: ”Växthuseffekten är vår tids slaverifråga” <http://www.cogito.nu/artiklar/vaxthuseffekten-ar-var-tids-slaverifraga>

Polly Higgins, presentation (engelska, 5 minuter): ”Ecocide Is A Crime, Part 4: Lessons From History” http://www.youtube.com/watch?v=WgFSE9yMm_s&feature=related

chansen?

Sammankomst 6: Kapitel 6, Klimatet, miljön, naturresurserna & människans ansvar

Innan denna träff, eller i början av den, kan ni var och en ägna en stund åt att för dig själv fundera över (och kanske skriva ner) vad som är ett gott liv – för dig. Vad gör dig lycklig?

Vad krävs för att man som individ ska kunna ta sitt ansvar för handlingar som har konsekvenser för klimat och miljö?

Tanken om egenintresset som främsta drivkraft (*economic man*) ligger bakom mycket av människosynen i dagens politik och ekonomi. Det finns dock mycket som talar för att det inte är en vidare bra förklaring av hur människor fungerar. Ett exempel som författarna tar upp är Elinor Ostroms studier av hur människor lyckas organisera samarbete i förvaltning av gemensamma resurser. Har ni egna exempel på sammanhang där människor verkar för det allmänna bästa?

Varför är ojämlika samhällen och ökande klyftor problematiska?

Är det intressant eller relevant att utreda ansvar för förstörelse av naturmiljön och förbrukning av begränsade naturresurser?

Sammankomst 7: Kapitel 7, Om behovet av en ny förståelse

En existensförståelse utgörs av ett komplex av föreställningar om tillvaron, skriver författarna. Vissa av dessa går att belägga vetenskapligt, andra inte. En intressant övning kan vara att försöka lista föreställningar som finns i vår nuvarande existensförståelse. Kan ni komma på några? Vilka föreställningar om världen och människan ligger bakom den industriella tillväxtkulturen?

Författarna beskriver människans liv på Jorden ur ett tämligen linjärt perspektiv (s 135). De menar att ”något nytt måste skapas” eftersom människans existentiella situation på numera är annorlunda än någonsin tidigare (s 109). Men är vår kultur lika med människan, eller finns det redan idag andra former av existensförståelse som kanske är bättre på att hjälpa människor leva i samklang med Jorden?¹³

Den första av bokens bärande tankar i en ny existensförståelse handlar om människans förhållande till naturen (s 137). Vi är helt indoktrinerade i förståelsen av människan/kulturen/samhället som något skilt från naturen (redan ordet ”naturen” vittnar om det). Kan ni komma på begrepp eller tankefigurer som förstärker denna uppdelning? Kanske har ni hittat sådana i boken?

Den sjunde bärande tanken handlar om kunskap. Finns det kunskapsformer som inte tas upp här som kan vara viktiga för en ny existensförståelse?

Författarna avslutar med att tolka dagens problem som i första hand existentiella, och att det enskilda människor främst kan bidra med är att förändra de egna verklighetsbilderna, sin existensförståelse. Håller ni med? Vad får det för betydelse för hur vi agerar?

---

13 Se text Stephan Harding från Schumacher College (presentation 10 minuter)

<http://www.youtube.com/watch?v=CIWVykJES8>